

ДЫПЛАМАТЫЧНЫЯ ПРАДСТАЎНІКІ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА (1569–1601 ГГ.): КАЛЕКТЫЎНЫ ПАРТРЭТ

У.А. Падалінскі

кандыдат гістарычных навук, дацэнт, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Паводле ўмоў Люблінскай уніі 1569 г. адпраўка пасольстваў і заключэнне дамоў з замежнымі краінамі ў Рэчы Паспалітай павінны былі адбывацца „з ведама і рады супольнай абодвух народаў” [1, с. 236]. Пра асобную, самастойную знешнюю палітыку Вялікага Княства Літоўскага гаворкі ўжо быць не магло. Разам з тым, адбылася пэўная спецыялізацыя дыпламатыі супольнай краіны: Вялікае Княства “адказвала” за адносіны з Маскоўскай дзяржавай, Карона Польская – за стасункі з астатнімі краінамі [2, р. 277]. Хаця, у апошнія трэці XVI ст. прадстаўнікоў ВКЛ сустракаем у якасці паслоў і ганцоў як у краіны Заходняй і Паўночнай Еўропы, так і ў Крымскае ханства і Асманскую імперыю. Асаблівае становішча ВКЛ на ўсходнім накірунку знешняй палітыкі Рэчы Паспалітай замацавала соймавая канстытуцыя 1593 г. “*Аб іншаземных паслах*”, якая вызначала, што ўсе замежныя пасольствы кароль польскі і вялікі князь літоўскі ў прысутнасці паноў-рад павінен быў прымаць у Варшаве, а паслоў з Маскоўскай дзяржавы — у Вільні [3, с. 197].

У дадзеным матэрыяле паспрабуем акрэсліць калектыўны партрэт прадстаўнікоў ВКЛ, якія ўдзельнічалі ў афіцыйных дыпламатычных місіях Рэчы Паспалітай рознага ўзроўню. Вызначым іх маёмасны і сацыяльны статус, ролю ў грамадскім жыцці. Прасочым, ці ўплываў канфесійны фактар на ўключэнне таго ці іншага шляхціча ў склад пасольства, наколькі дыпламатычная дзейнасць была важнай для палітычнай кар’еры. Адзначым, што “дыпламатаў” Рэчы Паспалітай таго часу можна падзяліць на тры катэгорыі: “вялікія” паслы, “малыя” паслы і ганцы [4, с. 610–611].

Бягучыя даручэнні ў галіне знешняй палітыкі выконвалі *ганцы*. Праз іх маглі перадавацца глейты для “вялікіх” пасольстваў. Падобныя місіі выконвалі: Андрэй Халецкі (1569 г.), Леў Бухавецкі (1576 г.; разам з палякам Ю. Грудзенскім), Марцін Палуян (1577 г.), Пётр Візгірд (1582 г.), Ян Дзевялтоўскі (1590 г.), Барталамей Бярдоўскі (1600 г.) [5, с. 284–285; 6, с. 1–4, 25–29, 245–256; 7, р. 98–103, 226–227]. Пры дапамозе ганцоў адбывалася ліставанне паміж манархамі, сенатарамі Рэчы Паспалітай і маскоўскімі баярамі па розных пытаннях двухбаковых адносін. Такія даручэнні ажыццяўлялі Іван Гогаль (1576 г.), Мікалай Бурба (1583 г.), Гальяш Пельгрымоўскі (1583 г.), Павел Волк (1592 г.), Марцін Сушскі (1592 г.), Я. Дзевялтоўскі (1593 г.), Ян Корсак-Галубіцкі (1596, 1598 г.) [6, с. 4–11, 274–281; 7, р. 186–188, 208–210, 217–220; 8, л. 1–1отв.]. Ганцы з ВКЛ накіроўваліся таксама і ў Крымскае ханства: Юры Быкоўскі (1571 г.), Юры Глубоцкі і Павел(?) Волк (абодва ў 1586? г.) [5, с. 309–312; 7, р. 19–21, 52–54]. У 1577 (1578?), 1581, 1583, 1584 і 1591 гг. дыпламатычныя функцыі ў Асманскай

імперыі выконваў Крыштаф Дзержак [9, s. 160–161]. Вельмі актыўным быў абмен ганцамі паміж Рэч Паспалітай і Маскоўскай дзяржавай на заключным этапе Інфлянцкай вайны 1578–1582 гг. У гэты час у Маскву ездзілі Пётр Гарабурда (1578–79 гг.), Вацлаў Лапацінскі (1579–80 гг.), Багдан Прасёлак (1579 г.), Рыгор Лазавіцкі і Габрыэль Любашчынскі (1580 г.), К. Дзержак (1581 г.), Мацей Правозскі (1581–82 гг.) [6, с. 34–55, 105–122, 137–209, 246–248].

Роля ганцоў значна павялічвалася ў перыяд бескаралеўя. Дзякуючы ім, палітычная эліта ВКЛ падтрымлівала непасрэдны кантакт з кіраўнікамі суседніх дзяржаў і магчымымі прэтэндэнтамі на ўладу ў Рэчы Паспалітай. Так, у Маскву з рознымі даручэннямі накіроўваліся Фёдар Варапай і Стэфан Мацвяевіч (абодва ў 1572 г.), Матуш Нарбут (разам з палякам М. Страдомскім) і Іван Бака (абодва ў 1576 г.) [10, s. 81–83, 88, 102–103, 109–110, 262; 11, с. 9]. У жніўні 1575 г. да імператара Максімільяна II быў адпраўлены Андрэй Волян [10, s. 219]. У кастрычніку 1587 г. да двух прэтэндэнтаў на ўладу ў Рэчы Паспалітай накіраваліся Ян Свірскі і Сямён Друцкі-Саколінскі [10, s. 395–397]. Неаднаразова ў час бескаралеўя ганцы нават дабіваліся працягнення перамір’е з Маскоўскай дзяржавай, што было надзвычай важна для знешняй бяспекі Рэчы Паспалітай: у 1573 г. Фёдар Варапай і А. Тараноўскі (з Кароны), у 1576 г. Мацей Пратасовіч і Б. Завадскі (з Кароны), у 1587 г. Багдан Агінскі і П. Чарнікоўскі (з Кароны) [7, р. 45–52, 64–74; 10, s. 143–144, 172–173].

Ганцы паходзілі з дробнай і сярэдняй шляхты. Звычайна гэта былі нязнатныя шляхцічы, хаця, сустракаліся і прадстаўнікі княжацкіх родаў: Агінскія, Друцкія-Саколінскія, Свірскія. Сярод ганцоў былі прадстаўнікі рэгіянальнай, павятовай палітычнай эліты (А. Халецкі, К. Дзержак, Я. Свірскі, П. Візгірд, Б. Агінскі, Я. Дзевялтоўскі, Я. Корсак-Галубіцкі). Місія ганца, як правіла, не вяла адразу да палітычнага ці матэрыяльнага авансу. Маём адзінкавыя выпадкі, калі ганцы непасрэдна пасля выканання місіі ўзнагароджваліся каралём (Г. Пельгрымоўскі, Я. Корсак-Галубіцкі) [12, с. 66; 13, с. 74]. Падкрэслім, што амаль ніхто з тых, хто быў ганцом у дадзены перыяд, затым не стаў сенатарам. Адзіным выключэннем быў Я. Корсак-Галубіцкі, які ў 1620 г. быў прызначаны дэрпцкім, а ў 1621 г. – полацкім кашталянам. Аднак яго кар’ерны рост адбываўся дзякуючы не столькі асабістым заслугам, колькі магутнаму патрону – Льву Сапеге [8, л. 1; 14, s. 105]. Тым не менш, шмат хто з іх зрабіў добрую кар’еру на павятовым узроўні. Так, А. Халецкі займаў урады рэчыцкага земскага судзі (з 1579 г.) і маршалка (з 1589 г.), П. Візгірд – троцкага канюшыя (з 1584 г.) і ковенскага маршалка (з 1591 г.), К. Дзержак – троцкага харужыя (з 1588 г.), Я. Дзевялтоўскі – гарадзенскага стольніка (з 1589 г.) і войскага (з 1593 г.), Г. Любашчынскі – віцебскага падстоля (да 1597 г.) [15, s. 247; 16; 17, с. 54]. Іншыя рабілі кар’еру пры каралеўскім двары: К. Дзержак, П. Волк і, магчыма, Г. Любашчынскі і Б. Бярдоўскі [18, s. 63–87]. В. Лапацінскі да 1581 г. выконваў функцыі інстыгатара ВКЛ [19, s. 402].

Ганцы актыўна ўдзельнічалі ў палітычным жыцці. У соймах і розных з'ездах бралі ўдзел А. Халецкі (1569 г.), Я. Свірскі (1569 г.), Ф. Варапай (1569, 1572/73, 1573 гг.), М. Пратасовіч (1573 і 1576 гг.), П. Гарабурда (1590, 1592 гг.), П. Візгірд (1587/88, 1614 гг.), К. Дзержак (1597 г.), Б. Агінскі (1587, 1593, 1600, 1607, 1609, 1611, 1613, 1615 гг.) і Я. Корсак-Галубіцкі (1600, 1615 гг.) [20, s. 355–356; 21, s. 64, 71, 169, 288, 293, 309; 22, s. 599–600; 23, s. 144, 153; 24, спр. 283, арк. 144; 25, s. 435; 26, s. 215; 27; 28, s. 106, 108, 199, 215]. Дэпутатамі Трыбунала ВКЛ абіраліся І. Бака (1584 г.), М. Бурба (1589 г.), Я. Дзевялтоўскі (1588 г.), П. Візгірд (1588, 1593 гг.), Я. Корсак-Галубіцкі (1595, 1598, 1604, 1618 гг.) і А. Волан (1597 г.) [29, s. 65, 74, 76–77, 89, 95, 101, 106, 123, 164]. Удзельнікі дыпламатычных місій прыцягваліся да выканання функцый каралеўскіх паслоў на перадсоймавых соймах у паветах ВКЛ: М. Пратасовіч (1576 г.), Б. Агінскі і А. Халецкі (абодва ў 1577 г.) [30, с. 54, 72, 118]. У дадзены перыяд ганцамі былі і асобы, вядомыя не толькі сваёй палітычнай дзейнасцю: дзеяч Рэфармацыі, філосаф і правазнаўца А. Волан, паэт і пісьменнік Г. Пельгрымоўскі, выдатны знаўца ўсходніх моў К. Дзержак, абаронца праваслаўя Б. Агінскі. Адукацыю абсалютная большасць ганцоў атрымлівала на Радзіме, хіба толькі А. Волан вучыўся ва ўніверсітэтах Франкфурта-на-Одэры і Каралёўца, а К. Дзержак вывучаў мовы ў Канстанцінопалі. Можна сцвярджаць, што канфесійная прыналежнасць не адыгрывала ніякай ролі ў даручэнні шляхцічу місіі ганца.

Знешнепалітычныя пытанні большай значнасці вырашалі “малыя” пасольствы. “*Малымі*” пасламі Рэчы Паспалітай у Маскоўскую дзяржаву звычайна былі літвіны. Так, у 1571 г. да вялікага князя маскоўскага Івана IV быў накіраваны Міхал Гарабурда [5, с. 312–313]. У 1573 г. ён зноў выконваў у Маскоўскай дзяржаве дыпламатычную місію, якая мела надзвычай вялікі і скандальны рэзананс [10, s. 91–105, 110–114, 127–130]. Дарэчы, у часы бескаралеўя ВКЛ адпраўляла свае “малыя” пасольствы не толькі ў Маскоўскую дзяржаву, але ў Францыю (1574–75 г.; Мальхер Гедройц і Вацлаў Агрыпа) і Свяшчэнную Рымскую імперыю (1576 г.; В. Агрыпа) [10, s. 188–190, 236]. У 1584 г., ужо пры Стэфане Баторым, паслом у Маскву быў Л. Сапега [31, с. 118–123].

Па сваім маёмасным статусе “малыя” паслы былі прадстаўнікамі заможнай і сярэдняй шляхты. Сярод іх значную ролю адыгрывалі супрацоўнікі канцэлярыі ВКЛ: М. Гарабурда, В. Агрыпа, Л. Сапега. Выкананне падобных місій магло непасрэдна ўплываць на кар’ерны рост. Так, Л. Сапега ўжо ў лютым 1585 г. стаў падканцлерам, г.зн. сенатарам Рэчы Паспалітай [12, с. 238]. Увогуле, усе “малыя” паслы дадзенага перыяду сталі потым сенатарамі: М. Гарабурда – менскім кашталянам, М. Гедройц – жамоіцкім біскупам, Л. Сапега – падканцлерам, канцлерам і віленскім ваяводам, В. Агрыпа – менскім і смаленскім кашталянам. Канфесійная прыналежнасць не ўплывала на даручэнне шляхце дыпламатычных місій. Пасламі выступалі праваслаўныя (М. Гарабурда), католікі (М. Гедройц) і пратэстанты (В. Агрыпа, Л. Сапега). Прынамсі, частка “малых” паслоў мела высокі адукацыйны ўзровень. Універсітэцкую адукацыю атрымалі Л. Сапега

(Лейпцыг), М. Гедройц (Каралявец, Вітэнберг, Лейпцыг, Цюбінген) і В. Агрыпа (Кракаў, Вітэнберг).

“Малыя” паслы пакінулі пасля сябе яркі след на палітычнай арэне. М. Гедройц, В. Агрыпа і Л. Сапега абіраліся шляхтай ВКЛ соймавымі пасламі. Прычым, В. Агрыпа і Л. Сапега былі пасольскімі маршалкамі на соймах 1574 і 1582 гг., адпаведна [32, s. 430; 33, s. 32–33; 34, s. 335, 340]. У 1577 г. М. Гарабурда быў каралеўскім паслом на сойміку Слонімскага павета [30, с. 72]. Стаўшы сенатарамі, усе яны працягвалі браць актыўны ўдзел у палітычным жыцці Рэчы Паспалітай канца XVI–пачатку XVII ст.

Вышэйшае месца ў іерархіі “дыпламатаў” займалі “вялікія” паслы. Склад першага “вялікага” пасольства Рэчы Паспалітай у Маскоўскую дзяржаву быў вызначаны на Люблінскім сойме 1569 г. Вялікае Княства ў ім прадстаўлялі, побач з двума прадстаўнікамі Кароны, менскі кашталян Мікалай Тальваш і сакратар пасольства новагародскі падкаморы Андрэй Абрінскі-Харытановіч [5, с. 290–293]. Наступнае “вялікае” пасольства было накіравана ў Маскву ўжо ад імя Стэфана Баторыя. “Вялікімі” пасламі сталі ваяводы мазавецкі С. Крыскі і менскі Мікалай Сапега, а сакратаром – дворны падскарбі, пісар ВКЛ Фёдар Скумін-Тышкевіч [6, с. 17–25]. З гэтага часу сакратарамі “вялікіх” пасольстваў у Маскоўскую дзяржаву былі выключна прадстаўнікі ВКЛ. Пспехі Рэчы Паспалітай у ваенных кампаніях 1579–1581 гг. прымусілі ўжо Івана IV шукаць шляхі прымірэння са Стэфанам Баторым. У склад “вялікага” пасольства, якое вяло перамовы на мяжы 1581/82 г., увайшлі брацлаўскі ваявода Я. Збаражскі, дворны маршалак ВКЛ Альбрэхт Радзівіл, а сакратаром стаў пісар М. Гарабурда [10, s. 339–340]. Перамовы скончыліся падпісаннем 15 студзеня 1582 г. Ям-Запольскага міру, які, аднак, не вырашыў усіх спрэчных пытанняў вакол Інфлянтаў. Таму ўжо ўвесну 1582 г. у Маскву накіравалася новае “вялікае” пасольства, склад якога амаль не змяніўся ў параўнанні з папярэднім. Толькі замест А. Радзівіла ВКЛ прадстаўляў жамойцкі кашталян М. Тальваш [6, с. 248–274]. У красавіку 1586 г. з “вялікім” пасольствам у Маскве знаходзіўся знаўца ўсходняй палітыкі ВКЛ менскі кашталян М. Гарабурда. Дарэчы, польскіх прадстаўнікоў у гэтым пасольстве не было [7, р. 13–18]. Місія, безумоўна, стала пікам дыпламатычнай кар’еры беларускага шляхціча. Знакаміты храніст, дыпламат і юрыст Рэйнгольд Гейдэнштэйн характарызаваў яго, як чалавека “*таленавітага і асабліва дасведчанага ў маскоўскіх справах*” [35, с. 250; 36, с. 288–290]. Новае пасольства ў Маскву, у складзе падляшскага ваяводы С. Радзімінскага, падканцлера ВКЛ Габрыэля Войны і пісара Мацея Войны [7, р. 107–111], накіраваў увосень 1590 г. Жыгімонт Ваза. Праз дзесяць год у Маскоўскую дзяржаву адправілася яшчэ адно “вялікае” пасольства Рэчы Паспалітай (паслы варшаўскі кашталян С. Варшыцкі, канцлер ВКЛ Л. Сапега, пісар Г. Пельгрымоўскі). Безумоўным поспехам місіі было заключэнне міру паміж Рэч Паспалітай і Маскоўскай дзяржавай тэрмінам на 20 гадоў [37, s. 88–89]. Прадстаўнікоў ВКЛ сустракаем і ў пасольствах Рэчы Паспалітай у іншыя краіны. Так, сакратаром пасольства ў Швецыю (1596 г.) стаў

Мікалай Б. Сапега [38, s. 122]. Да “вялікіх” пасольстваў, на нашу думку, можна аднесці таксама пасольства, накіраванае ад імя Рэчы Паспалітай у 1573 г. у Францыю да абранага караля Генрыха Валуа. Сярод паслоў сенатараў ВКЛ прадстаўляў дворны маршалак Мікалай Крыштаф Радзівіл Сіротка, а шляхту – Аляксандр Пронскі [1, s. 325–326].

Паводле маёмаснага становішча “вялікія” паслы паходзілі з магнатэрыі або заможнай і сярэдняй шляхты ВКЛ, а сакратары такіх пасольстваў – з ліку сярэдняй, зрэдку, заможнай, шляхты. Таксама гэта былі прадстаўнікі знатных родаў: Радзівілы, Сапегі, Тышкевічы, Пронскія. “Вялікімі” пасламі прызначаліся сенатары, а ўсе сакратары пасольстваў былі непасрэдна звязаны з канцылярыяй: былі сакратарамі або пісарамі. Канфесія не ўплывала на ўключэнне ў склад дыпламатычнай місіі. Сярод удзельнікаў “вялікіх” пасольстваў сустракаем католікаў (Г. Война, М. Война, А. Радзівіл, М.К. Радзівіл, Л. Сапега, М.Б. Сапега), пратэстантаў (М. Тальваш, Г. Пельгрымоўскі, А. Пронскі), праваслаўных (М. Гарабурда, М. Сапега, Ф. Скумін-Тышкевіч). Падкрэслім высокі адукацыйны ўзровень тагачасных “дыпламатаў”. Адукацыю ва ўніверсітэтах Еўропы мелі: М.К. Радзівіл (Цюбінген), М. Сапега (Лейпцыг, Каралевец), Ф. Скумін-Тышкевіч (Базель, Лейпцыг, Цюбінген), А. Радзівіл (Лейпцыг, Рым), М.Б. Сапега (Балоння), Л. Сапега (Лейпцыг). Выкананне дыпламатычнай місіі такога рангу безумоўна давала магчымасць росту па кар’ернай лесвіцы і атрымання матэрыяльных узнагарод. Так, М. Тальваш ужо ў 1570 г. стаў жамойцкім кашталянам, а М. Гарабурда ў 1585 г. – менскім кашталянам [39, s. 110, 143]. Адрозна пасля вяртання ў Рэч Паспалітую розныя маёмасныя наданні атрымалі М. Сапега (1578 г.), М.Б. Сапега (1596 г.), Л. Сапега (1601 г.) [37, s. 101; 38, s. 122; 40, s. 117]. Заўважым, што з 6 сакратароў “вялікіх” пасольстваў 3 пазней сталі сенатарамі Рэчы Паспалітай (М. Гарабурда, М.Б. Сапега, Ф. Скумін-Тышкевіч), а М. Война – дворным падскарбіем ВКЛ. Пра непасрэдны ўплыў дыпламатычнай дзейнасці на кар’ерны рост сведчыць прывілей Ф. Скуміну-Тышкевічу на гарадзенскае староства (1589 г.), у якім, сярод іншых заслуг, на першым месцы адзначаўся яго ўдзел у пасольствах “у *землі непрыяцельскія – маскоўскія і татарскія*” [24, спр. 76, арк. 13адв.–14адв.].

Усе “вялікія” паслы і сакратары такіх пасольстваў вельмі актыўна ўдзельнічалі ў палітычным жыцці. М.К. Радзівіл, А. Радзівіл і Л. Сапега ўваходзілі ў вышэйшыя кіроўныя колы Рэчы Паспалітай. Зрабілі добрую кар’еру М. Тальваш, які, акрамя ўрадаў менскага і жамойцкага кашталянаў, трымаў урады дворнага маршалка ВКЛ (з 1588 г.) і троцкага кашталяна (з 1596 г.), М. Сапега, які ў 1588 г. стаў берасцейскім, а затым віцебскім ваяводам, А. Пронскі, які з’яўляўся стольнікам ВКЛ (з 1576 г.) і троцкім кашталянам (з 1591 г.) [39, s. 9, 65, 179, 318]. Ф. Скумін-Тышкевіч займаў пасады земскага падскарбія (з 1586 г.) і новагародскага ваяводы (з 1590 г.), М. Сапега – менскага (з 1611 г.) і новагародскага ваяводы (з 1618 г.) [39, s. 26, 37–38, 186]. Удзел у соймах Рэчы Паспалітай і Галоўных з’ездах і соймах ВКЛ бралі М. Тальваш (1569, 1577,

1582, 1592, 1593 гг.), М.Б. Сапега (1569, 1577, 1587/88, 1597 гг.) і А. Пронскі (1590/91, 1592 гг.) [20, s. 355; 28, s. 37, 104; 41, s. 475–476; 42, s. 207, 210; 43, k. 185]. Актыўным парламентарыем канца XVI–пачатку XVII ст. быў Г. Война, які ўдзельнічаў у працы 15 соймаў Рэчы Паспалітай [42, s. 215]. Праяўлялі сябе ў грамадскім жыцці і тыя, хто выконваў функцыі сакратароў “вялікіх” пасольстваў. Соймавымі пасламі абіраліся А. Абрынскі (1569, 1587 гг.), Г. Пельгрымоўскі (1587/88, 1597, 1600 гг.), Г. Война (1587/88 г.) і М.Б. Сапега (1603 г.) [20, s. 356; 21, s. 256, 309; 27; 38, s. 122; 44, s. 408, 420]. Ужо як сенатар Ф. Скумін-Тышкевіч удзельнічаў у працы 8 соймаў, а М.Б. Сапега – 6 [42, s. 210, 214]. Акрамя таго, Ф. Скумін-Тышкевіч браў удзел у Галоўных з’ездах ВКЛ 1591, 1593, 1605 і 1615 гг. [28, s. 93, 104, 152, 214]. Неаднаразова былыя сакратары абіраліся дэпутатамі Трыбунала ВКЛ: Ф. Скумін-Тышкевіч (5 разоў), Г. Пельгрымоўскі (3) і М.Б. Сапега (2) [29, s. 74, 76, 85, 98, 108, 117, 123, 128, 139]. Пры гэтым, Ф. Скумін-Тышкевіч выконваў функцыі маршалка Трыбунала ў 1588, 1591 і 1593 гг., а Г. Пельгрымоўскі – у 1602 г. [29, s. 73, 82, 88, 116].

Такім чынам, паводле маёмаснага статусу ўдзельнікі “вялікіх” і “малых” пасольстваў у 1569–1601 гг. адносіліся да магнатэрыі, заможнай і сярэдняй шляхты. Ганцамі прызначаліся прадстаўнікі сярэдняй і дробнай шляхты. Сярод удзельнікаў дыпламатычных місій было даволі шмат выхадцаў са знатных родаў ВКЛ (Агінскія, Гедройцы, Друцкія-Саколінскія, Пронскія, Радзівілы, Сапегі, Свірскія, Тышкевічы). Значную ролю ў выкананні знешнепалітычных даручэнняў адыгрывалі супрацоўнікі канцылярыі ВКЛ, якія ўваходзілі ў склад пасольстваў усіх узроўняў. Большасць тагачасных “дыпламатаў” можна аднесці да палітычнай эліты краіны. Яны актыўна ўдзельнічалі ў грамадска-палітычным жыцці Рэчы Паспалітай як на агульнадзяржаўным, так і на лакальным узроўні. Удзел у “вялікім” пасольстве для шляхты быў непасрэднай падставай для палітычнага авансу і матэрыяльных узнагарод. У значна меншай ступені гэта датычыла “малых” паслоў і ганцоў. А вось канфесійны фактар аніяк не ўплываў на ўваходжанне шляхціча ў склад дыпламатычнай місіі. Важную ролю сярод “дыпламатаў” ВКЛ адыгрывалі прадстаўнікі інтэлектуальнай і культурнай эліты. Ва ўніверсітэтах Еўропы навучаліся Радзівілы, Сапегі, В. Агрыпа, А. Волан, М. Гедройц, Ф. Скумін-Тышкевіч. Адметны ўплыў на развіццё культуры Рэчы Паспалітай аказалі В. Агрыпа, А. Волан, Г. Пельгрымоўскі. Л. Сапега і М.К. Радзівіл праявілі сябе як мецэнаты, а Б. Агінскі і М. Гедройц падтрымлівалі кнігадрукаванне.

Найбольш выбітным і вопытным “дыпламатам” Вялікага Княства Літоўскага ў апошняй трэці XVI ст. быў М. Гарабурда, які за гэты перыяд браў удзел у 5 знешнепалітычных місіях, а за ўсё сваё жыццё – у 10. Прычым, за сваю кар’еру ён быў і ганцом, і “малым” паслом, і сакратаром “вялікага” пасольства, і, нарэшце, “вялікім” паслом. У 1570–80-х гг. як мінімум у 6 дыпламатычных місіях у якасці ганца, пераважна ў Турцыю, удзельнічаў К. Дзержак. Акрамя іх, у даследаваны час неаднаразова дыпламатычныя даручэнні рознага ўзроўню

выконвалі Ю. Быкоўскі, Л. Сапега, М. Тальваш, В. Агрыпа, А. Абынскі, Г. Пельгрымоўскі, Ф. Скумін-Тышкевіч, Ф. Варапай, Я. Дзевялтоўскі.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Volumina Constitutionum. – Т. II (1550–1609), vol. 1 (1550–1585) / do druku przygotowali S. Grodziski, I. Dwornicka i W. Uruszczak. – Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2005. – 516 s.

2. *Kiaupa Z., Kiaupienė J., Kuncevičius A.* The History of Lithuania (before 1795). – Vilnius: VILSPA, 2000. – 402 p.: m.

3. Volumina Constitutionum. – Т. II (1550–1609), vol. 2 (1587–1609) / do druku przygotował S. Grodziski, przedmowa W. Uruszczak. – Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2008. – 449 s.

4. *Канановіч У.* Дыпламатыя // Вялікае княства Літоўскае: Энцыклапедыя. У 2 т. – Т. 1 / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) і інш. – Мінск: БелЭн, 2005. – С. 610–611.

5. Книга посольская Метрики Великого княжества Литовского: в 2 т. – Т. 1: 1545–1572 гг. / ред. М.А. Оболенский, И.Н. Данилович. – М.: Университетская Типография, 1843. – XX, 482 с.

6. Книга посольская Метрики Великого княжества Литовского: в 2 т. – Т. 2: 1576–1583 гг. / ред. М. Погодин, Д. Дубенский. – М.: Университетская Типография, 1843. – V, 285 с.

7. *Lietuvos Metrika = Lithuanian Metrica = Литовская Метрика / Liet. istorijos inst. – Kn. 594: 1585–1600 / parengė A. Baliulis. – Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2006. – 300 p.: iliustr.*

8. Российская национальная библиотека в Санкт-Петербурге. – Ф. 971. Собрание автографов П.П. Дубровского. – Авт. 234. – № 157.

9. *Baranowski B.* *Dzierżek Krzysztof* // *Polski Słownik Biograficzny. – Т. 6. – Kraków, 1948. – S. 160–161.*

10. *Lulewicz H.* *Gniewów o unię ciąg dalszy (Stosunki polsko-litewskie w latach 1569–1588).* – Warszawa: Neriton, 2002. – 457 s.

11. Русско-белорусские связи. Сб. документов (1570–1667 гг.) / отв. ред. Л.С. Абецедарский, М.А. Волков. – Минск: «Высш. школа», 1963. – 534 с.

12. Метрыка Вялікага княства Літоўскага: Кн. 70 (1582–1585): кн. запісаў №70 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. А.А. Мяцельскі. – Мінск: Беларус. навука, 2008. – 354 с.

13. *Радаман А., Галубовіч В., Вілімас Д.* Земскія ўраднікі Полацкага ваяводства (другая палова XVI–першая палова XVII стст.) // *Commentarii Polocenses Historici*–Полацкія гістарычныя запіскі. – Т.1. 2004. – С. 73–80.

14. *Wasilewski T.* *Korsak Jan Hołubicki* // *Polski Słownik Biograficzny. – Т. 14. – Warszawa–Kraków, 1968–1969. – S. 105.*

15. *Halecki O.* Chalecki Andrzej // Polski Słownik Biograficzny. – T. 3. – Kraków, 1937. – S. 247.
16. Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego: Spisy. T. 2: Województwo Trockie XIV–XVIII wiek / pod red. A. Rachuby. – Warszawa: DiG, 2009. – 687 s.
17. *Радаман А., Галубовіч В., Вілімас Д.* Земскія ўраднікі Віцебскага ваяводства (другая палова XVI–першая палова XVII стст.) // *Commentarii Polocenses Historici*-Полацкія гістарычныя запіскі. – Т. 2. 2005. – С. 51–61.
18. Ordynacja dworu Zygmunta III z 1589 roku / opracował K. Chłapowski. – Warszawa: Wydawnictwo Neriton, Instytut Historii PAN, 2004. – 101 s.
19. *Grzybowski S.* Łopaciński (Łopatyński) Wacław (Bazyli) // Polski Słownik Biograficzny. – T. 18. – Wrocław etc, 1973. – S. 402.
20. Akta unii Polski z Litwą 1385–1791 / wyd. S. Kutrzeba i W. Semkowicz. – Kraków: Nakł. Polskiej Akademii Umiejętności i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, 1932. – LVI, 571 s.
21. Akta zjazdów stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego. – T. 1: Okresy bezkrólewí / oprac. H. Lulewicz. – Warszawa: Wydawnictwo Neriton, Instytut Historii PAN, 2006. – 437 s.
22. *Wasilewski T.* Ogiński Bogdan Marcjan // Polski Słownik Biograficzny. – T. 23/3, z. 98. – Wrocław etc, 1978. – S. 599–600.
23. Dyjaryjusze sejmowe r. 1587: sejmy konwokacyjny i elekcyjny / wyd. A. Sokołowski. — Kraków: Czcionkami drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1887. – XIII, 269 s.
24. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Мінску. – Фонд КМФ-18. – Воп. 1. – Спр. 76, 283.
25. *Konopczyński W.* Liberum veto: studium porównawczo-historyczne. – Kraków: Krzyżanowski, 1918. – XVI, 468 s.
26. *Zakrzewski A.* Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI–XVIII w. Ustrój i funkcjonowanie: sejmik trocki. – Warszawa: Liber, 2000. – 257 s.
27. *Radaman A., Ferenc M.* Rejestr senatorów i posłów na sejmie walnym warszawskim 9 II–21 III 1600 r. // *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracy Historyczne.* – 2004, z. 131. – S. 89–107.
28. Akta zjazdów stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego. – T. 2: Okresy panowań królów elekcyjnych XVI–XVII wiek / oprac. H. Lulewicz. – Warszawa: Wydawnictwo Neriton, Instytut Historii PAN, 2009. – 452 s.
29. Deputaci Trybunału Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego (1582–1696): spis / pod red. A. Rachuby. – Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2007. – 469 s.
30. *Ланно И.И.* Великое княжество Литовское во второй половине XVI столетия. Литовско-русский повет и его сеймик. – Юрьев: Тип. К. Маттисена, 1911. – XIV, 624, 192 с.
31. *Салей С.* Першае пасольства Льва Сапегі ў Маскву (1584 г.) у гістарыяграфіі і крыніцах: да пытання дэканструкцыі мітаў // Леў Сапега (1557–

1633 гг.) і яго час: зб. навук. арт. / рэдкал.: С.В. Марозава. – Гродна: ГрДУ, 2007. – С. 118–123.

32. *Herbst S.* Giedroyć Melchior // Polski Słownik Biograficzny. – T. 7. – Kraków, 1948–1958. – S. 430–431.

33. *Tyszkowski K.* Agryppa Wacław (Iwan) // Polski Słownik Biograficzny. – T. 1. – Kraków, 1935. – S. 32–33.

34. Dyaryusze sejmowe roku 1585. W dodatkach: Ułamki dyaryusza sejmowego roku 1582, akta sejmikowe i inne akta odnoszące się do sejmu 1585 r. / wyd. A. Czuczynski. – Kraków: Nakł. Akademii Umiejętności, 1901. – XXVIII, 475 s.

35. *Гейденштейн Р.* Записки о Московской войне (1578–1582) // Рейнгольд Гейденштейн. Записки о Московской войне (1578–1582). Альберт Шлихтинг. Новое известие о России времени Ивана Грозного. Генрих Штаден. О Москве Ивана Грозного. Подгот. к изд. Цепковым А.И. – Рязань: Александрия, 2005. – 608 с.

36. *Lepszy K.* Haraburda Michał // Polski Słownik Biograficzny. – T. 9. – Wrocław etc., 1960–1961. – S. 288–290.

37. *Lulewicz H.* Sapieha Lew // Polski Słownik Biograficzny. – T. 35/1, z. 144. – S. 84–104.

38. *Nagielski M.* Sapieha Mikołaj // Polski Słownik Biograficzny. – T. 35/1, z. 144. – S. 122–124.

39. *Wolff J.* Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego (1386–1795). – Kraków: Druk. Anczyca i Spółki, 1885. – VII, 354 s.

40. *Lulewicz H.* Sapieha Mikołaj na Kodniu // Polski Słownik Biograficzny. – T. 35/1, z. 144. – Warszawa-Kraków, 1994. – S. 116–120.

41. Archiwum Jana Zamoyskiego, kanclerza i hetmana wielkiego Koronnego. – T. 3: 1582–1584 / wyd. J. Siemieński. – Warszawa: P. Laskauer, 1913. – LX, 568 s.

42. *Seredyka J.* Senatorowie Rzeczypospolitej na sejmach Zygmunta III Wazy (1587–1632) // Rozprawy z dziejów XVI i XVII wieku. – Poznań: Wydawnictwo Forum Naukowe, 2003. – S. 155–237.

43. Biblioteka Muzeum Narodowego im. Książąt Czartoryskich w Krakowie. – Collectanea do dziejów Polski z lat 1553–1611. Polska. – T. II (XVI–XVII). Akta 1 (1585–1598). – Rkps. 2243IV. – Instrukcja sejmiku wileńskiego na sejm z 21 października 1590 r. (інфармацыя А. Радамана).

44. Dyaryusze sejmowe roku 1597. W dodatkach: akta sejmikowe i inne odnoszące się do tego sejmu / wyd. E. Barwiński. – Kraków: Nakł. Akademii Umiejętności, 1907. – XXVIII, 545 s.